

Соціальне підприємництво не є новим явищем для України, оскільки дослідники (Зіновій Свєреда, Юрій Лопатинський) вважають, що на початку ХХ століття Митрополит Андрей Шептицький активно впроваджував принципи соціального підприємництва і кооперації у веденні бізнесу на Західній Україні. Також згадують відомих підприємців-меценатів Ханенків, Терещенків, Яхненків, Симиренків, Харитоненків та інших, які інвестували велику частину своїх прибутків у розвиток української освіти і культури та соціальну сферу.

У цьому розділі ми зупинимося на розвитку соціального підприємництва України з моменту набуття нею незалежності у 1991 році.

1991 рік — прийнятий Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» [1], де Стаття 14 дає можливість організаціям, які представляють людей з особливими потребами, створювати господарські підприємства: «З метою виконання статутних завдань і цілей зареєстровані громадські організації інвалідів, їх спілки мають право здійснювати необхідну господарську діяльність без мети отримання прибутку, а також господарську та підприємницьку діяльність шляхом створення госпрозрахункових установ і організацій із статусом юридичної особи, а також підприємств, заснованих на колективній власності громадських організацій. Продукція підприємств і організацій громадських організацій інвалідів включається до державного замовлення в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України». Про-

Розділ 3. Історія розвитку соціального підприємництва в Україні

тотипами класичних соціальних підприємств стали підприємства Українського товариства організацій сліпих (УТОС) та Українського товариства організацій глухих (УТОГ), які почали свою діяльність з 1933 року.

У статутах таких підприємств соціальна складова є основною метою створення і діяльності.

Приклад мети у Статуті підприємства УТОС:

Основною метою діяльності є:

- працевлаштування інвалідів по зору 1 та 2 груп з урахуванням охорони залишкового зору, слуху, дотику та інших компенсаторних можливостей сліпих шляхом розробки спеціальної технології, та впровадження тефло-технічних засобів промислового та культурно-побутового призначення;
- навчання інвалідів по зору 1 та 2 груп всім посильним для них професіям та технологічним операціям;
- працевлаштування інвалідів у відповідності з рекомендаціями, розробленими науково — дослідними інститутами та іншими компетентними установами і організаціями;
- забезпечення інвалідів відповідними умовами праці, житлом, можливістю оздоровлення на базі відпочинку та створення умов для соціально — культурного розвитку у гуртках, та бібліотеці.

Джерело: Статут Краматорського учбово-виробничого підприємства Українського товариства сліпих

2004 рік — «Мережа громадянської дії в Україні» (UCAN) за фінансової підтримки Агенції США з міжнародного розвитку (USAID) реалізував проект «Соціальне підприємництво» в Україні [2].

Саме з 2004 року словосполучення «соціальне підприємництво» увійшло до українського лексикону після проведення серії тренінгів з експертами США щодо створення соціальних підприємств громадськими організаціями. За період з 2004 по 2007 роки програмою UCAN було підтримано грантами 28 проектів створення соціальних підприємств на території України.

2010 рік — За ініціативи Британської Ради в Україні створений Консорціум «Сприяння розвитку соціального підприємництва в Україні», до якого увійшли Фонд «Східна Європа», Міжнародний фонд «Відродження», комерційний банк «Ерсте-банк» та міжнародна аудиторська компанія «PWC».

В період з 2010 по 2013 рр. Консорціумом були підтримані проведення тренінгів для тренерів з соціального підприємництва за участі британських експертів, створення 4 ресурсних центрів розвитку соціального підприємництва у регіонах України (Київ, Донецьк, Сокаль, Сімферополь), підготовлений та перекладений посібник з планування соціального підприємства, який містить усі важливі складові СП. Посібник викладений у вільному доступі на Інтернет-сторінці Британської Ради [3].

2013 рік — став достатньо знаковим для розвитку соціального підприємництва в Україні, завдяки таким подіям:

- «Каталог соціальних підприємств України 2013 року» — перша спроба зібрати інформацію щодо підприємств, які себе вважали соціальними. До Каталогу увійшло 41 підприємство з різних областей України, різних галузей та організаційно-правових форм.
- «I Всеукраїнський Форум соціальних підприємців» відбувся у березні, у якому взяли участь 100 учасників, з яких лише чверть представляли соціальні підприємства, половина представляли громадські організації, що прагнули створювати соціальні підприємства, решта — донорські, освітні, наукові, державні структури.
- Запуск порталу «Соціальне підприємництво в Україні» www.socialbusiness.in.ua — інформаційний майданчик виключно про соціальне підприємництво.
- Перша спроба законодавчого регулювання соціального підприємництва. О.Б. Фельдман підготував законопроект № 2508 «Про соціальні підприємства» [4], який був відхилений при розгляді Комітетом Верховної Ради з питань економічної політики.

2014 рік — побачила світ перша систематизована книга про соціальне підприємництво українською мовою від Катерини Смаглій «Зміни творить кожен із нас: соціальне підприємництво та стратегічна філантропія», яка складається з теоретичної та практичної частин, що розкривають явище соціального підприємництва, знайомлять з історією розвитку цього типу бізнесу та його законодавчого регулювання в США, країнах Європейського Союзу, Російській Федерації та Україні.

2015 рік — Western NIS Enterprise Fund (США), www.wnisef.org за підтримки USAID відкриває Програму соціального інвестування, метою якої є надання фінансових ресурсів для розвитку соціальних підприємств у вигляді кредитів (під низькі кредитні ставки від 5 до 10% річних) через комерційні банки в Україні.

У квітні 2015 року була друга спроба узаконити соціальне підприємництво в Україні. О. Фельдман запропонував допрацьований варіант законопроекту «Про

соціальні підприємства» № 2710 [5], який отримав негативний висновок антикорупційної експертизи нормативно-правового акту.

Цей рік також можна охарактеризувати великою кількістю заходів, на яких тема соціального підприємництва була якщо не головною, то займала особливу увагу в організаторів та в учасників.

У зв'язку з військовими діями на сході України, з'явилася велика кількість нових вразливих груп населення: внутрішньо переселені особи (ВПО) та учасники бойових дій, які потребували допомоги і у побуті, і у нових робочих місцях. Багато міжнародних донорських організацій запровадили програми з підтримки ВПО, особливо відкриття власних підприємств. Такі програми відкрили: Програма розвитку ООН, Міжнародна організація з міграції, Міжнародний фонд «Відродження» та інші, що, по суті, стало суттєвою підтримкою розвитку соціальних підприємств.

2016 рік:

- Курс «Соціальне підприємництво» був вперше проведений у Львівській бізнес-школі Українського католицького університету.
- Курс «Соціальне підприємництво», як вибірковий, був запроваджений у бакалаврській програмі Школи соціальної роботи Національного університету «Києво-Могилянська Академія».
- «II Всеукраїнський Форум соціальних підприємців» пройшов у листопаді, на який зголосилося вже 300 учасників, що втричі більше, ніж на першому форумі.
- «Каталог соціальних підприємств України 2016 року», до якого увійшли 150 підприємств, які ретельно відбиралися у відповідності до критеріїв, розроблених заздалегідь.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 21.03.1991 № 875-XII [Електронний ресурс] / Верховна Рада України — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/875-12>. — Назва з екрану.
2. UCAN — Соціальне підприємництво [Електронний ресурс] // UCAN. — Режим доступу: http://www.unicorn.cn.ua/ukr/activities/social_entrepreneurship/index.html. — Назва з екрану.
3. Спреклі, Ф. Посібник з планування соціального підприємництва. [Електронний ресурс] — 2011. — Режим доступу: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/posibnik_z_planuvannya_socialnogo_pidpriemstva.pdf
4. Проект Закону «Про соціальні підприємства» № 2508 від 11.03.2013 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=46025. — Назва з екрану.
5. Проект Закону «Про соціальні підприємства» № 2710 від 23.04.2015 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54903. — Назва з екрану.